

**AL GHAOUI
HESNA**

**MIÉRT,
PONT ÉN** Sorsfordító
történetek

Open Books

Miért pont én

*„Újra úton, lent a mélyben,
ásóm földben, tövig kétségben
hantolom ki múltam, hogy levegőt kapjak,
és nyomoromból szárnyakat szabjak.”*

Behúzott nyakkal, az ablakon át a felhőket kémlelem, és akaratlanul is befeszül a testem. Amíg a turbulencia lomha könnyedséggel dobálja a gépet, a zuhanás pillanattöredékei berúgják az adrenalintermelést a szervezetemben. Vajon lezuhanunk? Ha igen, mi lesz a gyerekekkel? Ki tudná ezt valaha heverni? Még hat óra repülés van hátra New Yorkig, remélem, nem ezen fogok végig kattogni, mert akkor becsavarodom. Elő kéne kotorni a könyvemet az ülés alól, az legalább elterelné kicsit a figyelmemet. Amióta megszülettek a gyerekek, nehezen tudok repülőn aludni. A mellettem szétterülő férfi szuszogása egyszerre tölt el irigységgel és szánalommal. Hogy hagyhatja el valaki ennyire magát? Vajon én mikor engedtem el így magam utoljára? Mikor tettem magam közszemlére ennyire kiszolgáltatott állapotban? Hülyeség vagy inkább bizalom kell ehhez? Ha bizalom, akkor magadban vagy inkább úgy általában az emberekben? És ha ez nincs meg, érdemes egyáltalán élni?

Mielőtt hagynám, hogy a gondolataim borús egzisztenciális dilemmák zsákutcájába tereljenek, bepréselem a jobb lábamat az előttem lévő ülés alá, hogy kihalásszam a hátizsákomat a földön heverő pokrócok, fülhallgatók, kabátok,

táskák káoszából. Félig hangosan szentségelek, amikor másodszorra sem sikerül. Rohadt heringnek érzem magam, szendvicsbe szorítva tizenkétezer méterrel a föld fölött.

Életemben egyszer adatott meg a luxus, hogy első osztályon utazzak – Tel-Avivból tartottunk hazafelé az operátor kollégámmal, miután két hétig tudósítottunk a Gázai övezetben indított izraeli hadjáratról. A repülőút elején a stewardess megismert a híradóból, és meghatódva hívott minket, „hősöket”, előre, az első osztályra. Teljesen elcsigázott, fásult állapotunkban kissé rezignáltan fogadtuk a váratlan és kedves gesztust. Pezsgőt kaptunk, fanyar mosollyal koccintottunk. Most akkor mire is iszunk? A hírekben számokká degradálódó élettelen testekre, akik tucatjával hevernek a gázai romok alatt? A palesztin tévés kollégára, akinek az áldozatokról szóló tudósítása már biztosan nem kerül be egyetlen híradóba sem, mert azóta az ő teste is a gázai tévé összedőlt épülete alatt fekszik? Vagy az évtizedek óta rettegésben élő gyerekekre, mindkét oldalon? A morális feszültséget feloldva két perc múlva már félrebillent fejjel aludtunk, teljesen kiütve magunkat egészen a landolásig. Így kezdődött és ért is véget életem első és utolsó „first class” utazása.

Most viszont hiába húz lefelé a végtelen fáradtság, képtelen vagyok elaludni. Bámulok ki a végtelen, sötét éjszakába. Aztán teszek egy utolsó reménytelen kísérletet, hogy kibányásszam a hátizsákomat, és kitartó próbálkozásomat ezúttal siker koronázza. A táskában kotorászva azonban mégsem a könyvre esik a választásom, hanem egy összehajtogatott papírkötegre. Előző este nyomtattam ki egy érdekesnek ígérkező cikket, a szerzője egy bizonyos DR. JACK SAUL. A felesége, ESTHER PEREL párterapeuta küldte át, miután egy este, budapesti előadásai után egy vacsorán megismerkedtünk,¹ és kiderült számára, mivel foglalkozom. „A férjem pszichológus

New Yorkban, rengeteg háborús tudósító járt hozzá terápiába az elmúlt évtizedekben. A cikk, amit most írt, szerintem téged is érdekelni fog” – mosolygott cinkosan, és másnap át is küldte az írást. *A morális sérülés rejtett traumája* – olvasom a címét immár a repülőgép félhomályában, és bámulom, ahogy a cikk nyitó illusztrációján kevlársisakos katona tornyosul óriásként egy város fölé, arcát kezébe temetve. Testtartása megtörtséget, fájdalmat sugall. Ismét jó szórakozást választok az utazásra – summázom egy cinikus mosollyal, csak úgy magamnak a gép sötét bűgásában, az olvasólámpa fényoszlopába kapaszkodva.

Az ember életében vannak pillanatok, amikor elválik az *előtte* és az *utána*. Ezek többnyire sokkoló, traumatikus, vagy extrém örömet és katarzist kiváltó eseményekhez köthetők. Néha pedig nem. Van, amikor csöndesen, halkan kúszik feléd ez a pillanat, és egy félig meggyűrt papírról, egy ártalmatlannak tűnő újságcikk hasábjairól hasítja *előttre* és *utánra* létezésed idővonalát. Ahogy azt épp Jack Saul sorai teszik az én esetemben. Nem mintha nem hallottam volna előtte a „moral injury”, a morális sérülés kifejezésről. Nem mintha nem készítettem volna már interjút is a témáról egy veteránokkal foglalkozó központ vezetőjével. Nem mintha nem gondoltam volna már végig vagy ezerszer, hogy milyen láthatatlan sebeket ejtett rajtam az a tíz év, amíg háborús terepre jártam. Mégis. Érzem, ahogy a cikkben olvasott gondolatok felkapcsolnak egy addig láthatatlan lámpát lelkem csapóajtóinak sötét labirintusában.

A morális sérülés nem egy rendellenesség, betegség vagy diagnózis – szól az írás. Hanem egy seb az ember lelkén. Seb, ami attól keletkezik, hogy egy esemény, amiben részt vesz, vagy aminek akár csak a tanúja lesz, ellentmondásban van

az alapvető morális értékrendjével, és ezáltal szégyent, bűntudatot, veszteségélményt él át. Amit hagyományos traumakezelési módszerekkel fel sem lehet oldani, meg sem lehet gyógyítani, hiszen a szenvedés gyökerei nem egy félelmi helyzetre adott válaszreakciónkban, hanem a lelkiismeretben rejlenek – olvasom újra és újra Dr. Saul mondatait a cikkben. Karcol a torkom. Pont úgy, mint régen. Pont úgy, mint azokban az elcseszett helyzetekben, amikor annyira tehetetlen voltam. A könnyek pedig patakokban folynak le az arcomon. Versengve bugyognak fel gondolatok, érzések, emlékek, amiket nem győzők macskakaparással jegyzetelni ott, a repülőgép székében összekuporodva, visszarepülve tizenöt-húsz évvel korábbra.

Bár a jelentőségét mindig is sejtettem, a súlyát feltehetően rosszul mértem fel annak, hogy a tehetetlenség – az, hogy mások kilátástalanságát, veszteségeit testközelből megtapasztalva nem tudtam érdemben segíteni – milyen óriási barikádokat emelt a lelkemben. Amelyek apránként, szinte észrevétlenül módosították az észlelésemet, a kapcsolataimat és a jövőképemet, annyira, hogy egy idő múlva egyfajta szűrőn át kezdtem el látni a világot. A dolgok súlya megváltozott, néha apró kellemetlenségek is teljesen kilöktek a nyugalmi állapotomból, máskor igazán fontos események sem tudtak érzést kiváltani belőlem. Egyszerre váltam érzékenyebbé és érzéketlenebbé. Eközben mintha minden ragyogó szín tompábbá, fakóbbá vált volna az engem körülvevő világban. Mindebből csak annyit tudtam megfogalmazni, hogy valami megváltozott, és senki nem érti meg igazán, hogy min megyek keresztül. A megküzdési képességünket ugyanis nem csak látványos tragédiák képesek a földre teperni. Sokszor semmiségnek tűnő, de az énképünket, önbecsülésünket hosszú távon kitartóan gyaluló események láncolata is elég

lehet ehhez. Pont így telepedtek észrevétlenül rám a torkomat karcoló és a morális értékrendem finom szövetét sunyi módon szétrágcsáló élmények, és okoztak büntudatot, szégyenérzetet. Például mert túléltem valami olyat, ami másnak az életébe került. Vagy mert a végletekig elmentem, hogy bejussak helyekre, ahonnan más az életét kockáztatva próbált elmenekülni. Hidegzuhanyként fut át rajtam a gondolat, hogy önmagában azzal, hogy egy mikrofonnal a kezemben megjelentem egy háborús terepen, már azelőtt hatottam az ott élők, jelenlévők életére, hogy egyetlen szó vagy kérdés elhangzott volna. És ha a kamera forogni kezd, annak a hatását soha nem tudjuk előre teljesen feltérképezni. És ha őszinte vagyok magammal, pontosan tudom, hogy ezt utólag felbecsülni éppoly lehetetlen. Mérhetetlen. Megfoghatatlan. Csak megtépzott délibábként, néma tekintetek formájában bámul majd vissza rám egy-egy történet, amit az évek már átszíneztek, amit a morális értékrendem titokban megpróbált befoltozni, amire a tudatom cicomás elméleteket aggatott arról, milyen nagy tanulságokat vonhatok le belőle. Hazudhatok magamnak életem végéig. Amíg be nem szakad alattam valamelyik fel nem dolgozott élmény csapóajtaja, rákényszerítve, hogy farkasszemem nézzek a történetekkel és a történetekkel.

Így bámul az arcomba a szudáni pap. Hatvanas férfi. Arca csupa derű. Hatalmas veszteségekkel élte túl a szudáni polgárháború legvéresebb éveit. Tárt karokkal, hatalmas mosollyal fogad minket, messziről jött stábot, miután hosszú, vérrel áztatott évtizedek után az első külföldi újságírók vagyunk, akik beléphetnek az addig körbeaknásított, elszigetelt dél-szudáni Juba városába. Mindez alig néhány hónappal a kettészakadt országrészek közötti békemegállapodás után. Ő pedig csillogó szemmel mesél arról, milyen reményeket